

СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ Й ОХОРОНИ ПРАЦІ

Шароватова О.П., Морозов А.І.

Національний університет цивільного захисту України, м. Харків
sharovatova.elen@ukr.net, morozovaniv@ukr.net

На сучасному етапі розвитку сфери безпеки праці суспільству потрібні висококваліфіковані організатори виробництва, координатори питань безпечної професійної діяльності, спроможні ефективно реагувати на динамічні зміни в технологічних процесах, розв'язувати складні виробничі завдання та виходити з особливостей трудового процесу за умов обмеженості та потреби оновлення ресурсів забезпечення безпечної діяльності працівників. Здатність працювати в умовах недостатньої чи суперечливої інформації, вміння узгоджувати свої дії з вчинками інших людей мають сприяти сучасним фахівцям з охорони праці у здійсненні безпекової діяльності, а використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій забезпечувати виконання ними виробничих/освітніх функцій.

Тенденції розвитку спеціальності «Цивільна безпека», до якої сьогодні належать освітні програми підготовки фахівців з охорони праці, мають спрямовуватись на забезпечення потреб сучасного суспільства у відповідних фахівцях, а освітня діяльність реалізовуватись комплексно, з урахуванням поточних змін у нормативній базі, в яку імплементуються Європейські стандарти безпеки. Опанування пропонованих закладами вищої освіти відповідних освітньо-професійних програм має забезпечувати випускникам фахову відповідність займаній посаді, гарантувати якість роботи підрозділів підприємств з позицій цивільної безпеки та охорони праці, а саме створення безпечних і нешкідливих умов життя і професійної діяльності.

Відповідно до змісту освітніх компонент здобувачі вищої освіти повинні оволодіти компетентностями, необхідними, зокрема, для вирішення комплексу завдань щодо збереження життя, здоров'я і працездатності людини під час трудової діяльності у різних професійних сферах; моніторингу і координації діяльності відповідних органів управління підприємством (об'єктом), що реалізують завдання з безпеки праці; реалізації механізмів забезпечення здорових та безпечних умов праці, превентивної діяльності щодо виникнення нещасних випадків, професійних захворювань та аварій на виробництві з використанням методів ризик-орієнтованого підходу. У результаті такий випускник зможе сприяти роботі з вивчення і закріплення знань, навичок працівників щодо особливостей виробничих

процесів, безпечних методів роботи на виробничих ділянках; організувати теоретичне навчання з питань охорони праці, пожежної безпеки та електробезпеки на робочих місцях, вивчення аспектів виробничої санітарії і гігієни праці, робочих інструкцій тощо; забезпечувати структурні підрозділи навчальними матеріалами з охорони праці, виконувати методичну роботу з перевірки знань працівників в частині інструкцій і питань безпеки праці.

Усе вищезазначене найефективніше досягається шляхом реалізації практико-орієнтованого підходу у навчанні через залучення до навчального процесу представників практичної сфери охорони праці та цивільної безпеки, організацію виїзних занять на різного роду об'єкти виробничої та соціально-культурної сфери, цивільного захисту; запровадження нових, інтерактивних форм і методів навчання, інноваційних технологій дистанційної освіти та розширення онлайн-платформ, що оптимізують взаємодію науково-педагогічних працівників і здобувачів вищої освіти.

У мінливих умовах сьогодення в освітню діяльність, що реалізується провідними закладами вищої освіти, запроваджуються і новітні форми викладання і навчання майбутніх фахівців, зокрема із цивільної безпеки й охорони праці, серед яких відкрита освіта через соціальні мережі та вебресурси (організація транслявання знань та вивчення досвіду за допомогою соціальних мереж та віртуальних співтовариств; проведення віртуальних зустрічей, участь у професійно-орієнтованих вебінарах та інше); перевернуте навчання (змішане навчання, що дозволяє активізувати самостійну роботу здобувачів вищої освіти, «перевернувши» звичайне заняття шляхом заміни домашнього завдання на самостійне ознайомлення із теоретичним матеріалом, який буде використано на наступних практичних заняттях); BYOD - Bring your own devices (використання власних мобільних пристроїв для розв'язання різних навчальних завдань у будь-який час незалежно від місцезнаходження); освіта на події (навчання під час освітніх конкурсів, вікторин, майстер-класів, вебінарів, презентаційних і тематичних онлайн-заходів упродовж короткого періоду (1-2 дні)); сторітеллінг - навчання через історії (використання у навчальному процесі цікавих історій (презентації, фоторяди, відеоролики)); «ключові поняття» (опис того, «чому це важливо і як це може бути застосоване на практиці»); побудова заняття навколо ключових понять; якщо поняття входять до змісту різних дисциплін, це забезпечує міждисциплінарний підхід до навчання, заснований на фундаментальному розумінні складних концепцій); бриколлаг (під час аналізу ситуативних прикладів здобувачі вищої освіти вчать, як поводитись у тій чи іншій професійній ситуації, «приміряють» на себе різні соціально-професійні ролі; контент створюється і побудова навчання здійснюється без посібників, завдяки імпровізації з наявним в аудиторії інструментарієм, ресурсами, ідеями); практичні онлайн-заняття у форматі 3D-турів, «Що? Де? Коли?», «Брейн-ринг» тощо, а також об'єднання взаємопов'язаних освітніх

компонент в єдині дисципліни, їх зміни з урахуванням сучасних викликів суспільства щодо виховання соціально-активних громадян.

Упродовж періоду навчання здобувачі вищої освіти мають набути і соціальних навичок, що відповідають визначеним цілям та результатам навчання, зокрема здійсненню професійної діяльності у сфері цивільної безпеки й охорони праці. До комплексу таких неспеціалізованих, важливих для кар'єри надпрофесійних навичок, які відповідають за успіх у робочому процесі і високу продуктивність, належать гнучкість і здібність адаптуватись, навички спілкування і міжособистісної взаємодії, уміння вирішувати проблемні ситуації і працювати в команді, здатність управляти власним часом і розуміти важливість командної роботи, навички ефективного мислення та вмотивованість, саморозвиток і рефлексія тощо.

Відповідні форми та методи організації навчального процесу (ділові ігри, семінари, форуми, завдання з пошуку інформації, наукові доповіді, конкурси, моделювання ситуацій за умов невизначеності результатів, захист кваліфікаційної роботи), а також оцінювання результатів навчання за будь-якою з освітніх компонент серед іншого передбачає критерій щодо зрозумілості відповіді, логіки її побудови, комунікативної стратегії, переконливості й аргументації. Це дозволяє здійснювати відповідне оцінювання з позицій практичної реалізації таких здібностей здобувачами під час контрольних заходів та аналізу їхніх характеристик після проходження практики. Залучення здобувачів вищої освіти до наукових досліджень, участі у конкурсах наукових робіт, студентських олімпіадах також сприяє розвитку комплексу неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, чому сприяють їхні вміння виступати з доповідями, переконувати у доведенні аргументів, здатність працювати не лише у команді з однокласниками, але й зі здобувачами за іншими освітніми програмами. Кураторська діяльність, поряд із координацією навчальної діяльності здобувачів вищої освіти, завдяки проведенню заходів культурно-просвітницького характеру, сприяє розвитку обізнаності з питань прихованих небезпек сучасного молодіжного середовища, здорового способу життя, вихованості, розвитку духовності, якостей, що набуваються з життєвим досвідом і характеризують гармонійно розвинуту особистість. Вимоги щодо дотримання дисципліни, вчасного приходу на заняття додатково формують у здобувачів вищої освіти повагу до встановлених правил, пунктуальність та відповідальність.

У Національному університеті цивільного захисту України - провідному закладі вищої освіти на сучасному ринку освітніх послуг в галузі цивільної безпеки та сфері охорони праці - цілі та програмні результати навчання відповідних освітніх програм чітко відтворюють його місію, що полягає у створенні, збереженні та поширенні знань у природничій, технічній, суспільній і гуманітарній наукових сферах, пов'язаних із забезпеченням цивільного захисту населення і територій України, формуванні

високоосвіченої, національно свідомої, чесної, небайдужої, творчої особистості, здатної незалежно мислити і професійно діяти згідно з принципами добра та справедливості, для розвитку відкритого і демократичного суспільства, його захисту від ризиків та викликів, що створює сучасна техногенно-екологічна та соціально-економічна ситуація у світі та державі.

УДК 328.14

ПРОБЛЕМИ СКОРОЧЕННЯ ДИСЦИПЛІН ЦИВІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

**Романюк В.П. к.т.н., доц., Чекулаєв Д.І. ст. викл.,
Приступлюк В.П ст. викл.**

Одеська державна академія будівництва та архітектури:

odaba.obiop.bgd@gmail.com

Науковий аналіз чинників, що впливають на безпеку кожної окремої людини та всього суспільства становить основу й теоретичні засади курсу безпекових дисциплін у закладах вищої освіти (ЗВО), без яких не може бути практичних умінь та адекватних дій у певній ситуації. Нехтування правилами безпеки під час трудової діяльності, незнання основних принципів ергономіки завжди призводить до вкрай тяжких наслідків. До недавнього часу завдання з формування безпекової компетентності молоді покладалось на дисципліни циклу безпеки в освітніх закладах різних рівнів. Протягом багатьох років реалізовувався принцип безперервного навчання дисциплін цього циклу. Проте на сьогодні ситуація кардинально змінюється.

Навчальні дисципліни цивільної безпеки вивчались студентами вищих навчальних закладів України з часів її незалежності. Упровадження дисципліни «Безпеки життєдіяльності» розпочалося з 1999 року (спільний наказ Міністерства освіти України та Штабу цивільної оборони України від 20.06.1995 № 182/200 «Про введення нормативної дисципліни «Безпека життєдіяльності» у навчальні плани вищих навчальних закладів України»). З тих пір проблема становлення дисциплін з безпеки є предметом дослідження багатьох науковців.

До набрання чинності нового Закону України «Про вищу освіту» існував перелік дисциплін у ЗВО, що були обов'язковими, і до складу яких входили дисципліни цивільної безпеки. Сьогодні ж Міністерство освіти і науки України не регламентує і, відповідно, не контролює наявність означеного переліку в навчальних планах підготовки фахівців в університетах та інших закладах освіти. Визначення переліку обов'язкових дисциплін повністю